



PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 239/18

KLAGER: Kari Flåteplass Bjørklund
PUBLIKASJON: TV Norge
PUBLISERINGSDATO: 23.09.2018
STOFFOMRÅDE: Div.
SJANGER: Underholdning
SØKERSTIKKORD: Omtanke, hensyn til pårørende
REGISTRERT: 14.10.2018
BEHANDLET I PFU: 18.12.2018
BEHANDLINGSTID: 64 dager
KLAGEGRUPPE: Privatperson
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

TV Norge sendte **søndag 23. september 2018** episode 3 i programserien «Åndenets Makt». Episoden omhandler et hus på Støren, et hus som Støren Sportsskytterklubb eide. Huset var bygget i 1930 og var opprinnelig et forsamlingshus for Støren Arbeiderforening. Sportsskytterklubben kjøpte huset av Arbeiderforeningen i 2014.

Ifølge klubben og dets medlemmer skjedde det en rekke uforklarlige hendelser i huset, og klubben var redd for synkende medlemstall og tap av utleieinntekter. De ønsket hjelp.

Den synske Michael Winger ankom Støren. Han begynte å utforske huset. Den synske registrerte en eldre mann. Han kjente på lukt av gammelmannssvette. Han beskrev en mann som var høy, tynn, har markerte trekk, kortklipt hår, født i 1936, og som hadde hatt en hund da han var yngre. Den synske mente mannen hadde en sterk tilknytning til huset, var godt kjent i bygda, og figurerte i lokalpressen. Den klarsynet mener mannen kunne hett noe på A og I.

Redaksjonen arbeidet med å finne ut hvem det kunne være. Programlederen besøkte blant annet Arbeiderforeningens arkiver, og snakket med mennesker i foreningen. De fortalte om flere markante skikkelser opp igjennom årene, og det ble vist flere bilder.

Programlederen dro tilbake på kontoret og redaksjonen gikk nå systematisk til verks for å finne ut hvem den eldre mannen kunne være. Redaksjonen sjekket først opp alle som var

født i 1936. Det ble vist en stor tavle der man kunne skimte ni navn. Etter hvert som detaljene falt på plass var det noen navn som skilte seg ut. Det ble satt en ring rundt ett av navnene.

Programlederen dro tilbake til Støren, og møtte en mann som kjente Arbeiderforeningen godt. Det ble generelt pratet om personer i foreningen. Alle var nokså like, og de hadde påfallende like trekk, alle var sentrale i foreningen. Ingen navn nevnes. Det klippes deretter til hva den klarsynte sa i huset:

«Kanskje noe på A, om det er mellomnavn, eller noe som minner meg om Arnt eller litt sånt brått, er det noe på I, tro - Ivar..»

Programleder:

«Men en av dem hadde et navn med bokstavene i og a i seg? Han het Inge Grav.»

Det ble vist et bilde av Inge Grav og Arbeiderforeningens representant forteller:

«Vi står på Støren Stasjon, han var jo stasjonsmester her, og var varaordfører i en periode og var aktiv i politikken altså. En person som var godt kjent, han markerte seg jo i politikken. Klok mann, som hadde gode meninger, så han har gjort mye for Støren.»

Programleder på voice:

«Mye stemmer også med beskrivelsen av Inge Grav. Men Michael Winger fikk en sterk fornemmelse av at mannen hadde hund. Det hadde ikke Inge Grav. Så noe lenger kommer vi ikke i forsøket på å gi årsaken til forstyrrelsen i sportsskytterklubb et navn.»

Programmet ble avsluttet med at programlederen besøker Sportsskytterklubben. Etter at den klarsynte var på besøk har det skjedd store forandringer, og konklusjonen er at faren for flere uforklarlige hendelser ser ut til å være over.

KLAGEN:

Klager er niesen til avdøde Inge Grav. Inge Grav døde for tre år siden (2015). Hans kone var også død, og han hadde ingen barn. De siste årene på sykehjem hadde han verge. Vergen var hans svoger, Alf Flåteplass, som også er klagers far. Alf var bror til Gravs avdøde kone.

Klager visste at det skulle komme et program fra Støren og tidligere Folkes Hus. Dette fordi TV Norge, før publisering, hadde vært i kontakt med klagers far, fordi «han har vært kasserer for både Støren Arbeiderforening og «bingoen» på Støren, og vært alene i huset mange ganger. Han ble spurt om han hadde opplevd noe unormalt, og svarte avkrefteende på det».

Hun satte seg ned for å se på TV, og beskriver opplevelsen: «Den synske, Michael Winger, ser en gammel mann gå igjen i huset. Han kjenner på lukt av gammelmannssvette. Han beskriver en mann som er høy, tynn, har markerte trekk, kortklipt hår, født rundt 1936, har hund. Kan være en del av noe større. Har sterk tilknytning til huset. Urolig og

bekymringsfull. Godt kjent som ung i bygda. Etter å ha navngitt flere kjente menn fra Støren, faller jeg nesten ut av sofaen da bildet av min kjære, gamle onkel, Inge Grav, dukker opp. Med fullt navn. Som «spøkelset» fra huset. Det opplevdes helt absurd, og veldig krenkende.»

Klager mener alt er oppspinn og fullt av faktafeil: «Inge Grav var lokalpolitiker for Arbeiderpartiet. Han var en pertentlig og renslig mann, og luktet ikke svette. Han var høy, men ikke tynn. Han hadde ikke hår, han hadde ikke hund og hadde ikke sterkere tilknytning til huset enn alle andre i Støren Arbeiderforening. Han ble født i Skogn i 1927, og bodde ikke på Støren som ung. Han har heller aldri vært stasjonsmester på Støren Stasjon, selv om han jobbet der en kort periode.»

Klager reagerer sterkt på innslaget: «Men mest av alt var Inge en nær og kjær for familien på Støren, og han er savnet. [...] For meg var han en av de viktigste personene i mitt liv. Som nabo og onkel hadde jeg et nært forhold til han fra jeg var født og hele livet. Jeg og familien føler at programmet har tråkket på Inges minne. Selv om omtalen av Inge var god, så føler vi ikke at «spøkelse» skal være Inges ettermæle.»

Klager spør: «Har ikke produksjonen i Åndenes Makt plikt til å informere nærmeste familie før de «angir» familiemedlemmer som spøkelse? Det oppleves utrolig useriøst. Hele serien virker useriøs. Tenker ikke produksjonen på hvordan dette oppleves for pårørende? Hvorfor intervjues alle andre enn Inges familie?»

Klager viser til Vær Varsom-plakatens (VVP) punkt 4.1: «Legg vekt på saklighet og omtanke i innhold og presentasjon», punkt 4.3. «Vis respekt for menneskers egenart og identitet, privatliv, etnisitet, nasjonalitet og livssyn. [...] Fremhev ikke personlige og private forhold når dette er saken uvedkommende» og 4.6: «Ta hensyn til hvordan ulykker og kriminalsaker kan virke på ofre og pårørende. Identifiser ikke omkomne eller savnede personer uten at de nærmeste pårørende er underrettet. Vis hensyn til mennesker i sorg eller ubalanse», også punkt 3.2 pekes det på: «Vær kritisk til valg av kilder og kontroller at opplysninger som gis er korrekte». Klager mener at i denne saken skulle de nærmeste pårørende vært underrettet og blitt vist hensyn. Klager ønsker et svar og en beklagelse fra TVNorge og Åndenes Makt, og klager til PFU.

TILSVARSRUNDEN:

TV Norge kom i første runde med et svar og en beklagelse til klager.

Det ble opplyst at det var Støren Sportsskytterklubb som hadde tatt kontakt med redaksjonen og bedt om hjelp, fordi flere brukere hadde opplevd en rekke uforklarlige hendelser i huset. Dette forstyrret aktivitetene og klubben ønsket å finne ut hva det var. TV Norge besluttet å lage et program herifra, og fikk en synsk person til å besøke Støren. Den synske registrerte at det var en eldre mann med sterk tilknytning til huset, en offentlig person som hadde figurert i lokalpresse.

Redaksjonen forøkte å sjekke ut hvem det kunne være. Beskrivelsen kunne stemme på flere menn på Støren, og flere av disse ble også omtalt i programmet. Det var i den forbindelse at Inge Grav ble nevnt. TV Norge skriver at programmet er tydelig på at ingen av disse mennene, heller ikke Inge Grav, stemte med det den synske registrerte, og det ble derfor ikke konkludert.

Redaksjonen forsøkte å komme i kontakt med etterkommere av Inge Grav: «Det viste seg at han ikke hadde noen. Men han hadde fått oppnevnt en verge etter at han hadde blitt syk. Vi kontaktet vergen, Alf Flåteplass, som vi forstår er din far. I samtalen med han ble det tydelig gjort rede for hvem som ringte, hvilket TV-program vi representerte, og i hvilken anledning vi tok kontakt. Flåteplass kom med opplysninger om Grav og korrigererte for det han oppfattet som feilaktig. Det ble tatt hensyn til hans innvendinger.»

Videre: «Samtidig nøler vi ikke med å beklage at denne kommunikasjonen og informasjonen om omtalen av Grav i programmet ikke nådde fram til deg, eller andre i din og Gravs nærhet. Vi har ikke forsøkt å unngå, eller omgå noen, eller som du antyder; ta noen lette løsninger fordi han var uten direkte etterkommere.

Nettopp fordi programmet er av en så kontroversiell karakter forsøker vi så godt vi kan å nå fram til pårørende og/eller andre som kan tenkes å bli berørte av det som omtales i programmet. Det er hverken vårt ønske eller hensikt at noen skal bli skadelidende som følge av denne produksjonen.

Discovery Network Norway (DNN) eier retten til å distribuere dette programmet. Dersom det er ønskelig kan vi be produksjonsselskapet om å redigere dette innslaget og anonymiserer omtalen av Inge Grav for framtidige sendinger/strømminger.

Vi håper at vi komme hverandre i møte på denne måten, og beklager igjen for den belastningen omtalen av Inge Grav i programmet har medført for deg.»

Klager opplyser at hun har pratet med sin far, Alf Flåteplass. Han ble kontaktet av produksjonen i tidlig fase fordi han også var fra Gauldal Arbeiderparti, og har jobbet alene i huset som kasserer for både Arbeiderpartiet og bingoen. Klager skriver: «Han har ikke fått noen opplysninger om at Inge Grav skulle omtales som et potensielt spøkelse i programmet. Hadde han fått opplysninger om det, så hadde verken han eller noen andre i familien godtatt det. Det siste vi så var bilde og fullt navn på Inge, som den personen som passet best til den synskes beskrivelse. [...] Jeg vil også få legge til at jeg syns det er helt uhørt at personer som gikk bort for kun 3 år siden blir dratt fram i slike spekulative program, i utgangspunktet.»

TV Norge kom deretter med et lengre tilsvarende. Der opplyses innledningsvis at programmet er inne i sin 14. sesong og at mer enn 130 programmer har så langt blitt vist på TVNorge.

Den klarsynte «formidlet at han registrerte en eldre mann som hadde hatt sterk tilknytning til huset i mange år, som var en offentlig person på Støren og ofte hadde figurert i lokalpressen. Winger skisserte videre et ganske nyansert bilde av mannens trekk både i framtoning og karakter.»

Redaksjonens oppgave ble da å undersøke om hvorvidt den klarsyntes beskrivelser sammenfalt med faktiske forhold: «Redaksjonen var i denne research-fasen i kontakt med 14 personer på Støren og omegn; Medlemmer i Gauldal Historielag, i Midtre Gauldal Arbeiderparti, ulike personer med tilknytning til Folkets Hus/Arbeiderforeningens hus, i tillegg til kilder med god kunnskap om lokalmiljøet.

I programmet fortelles historien om Folkets Hus kort av tidligere ordfører Erling Lenvik og nåværende leder av Midtre Gauldal Arbeiderparti - Lars Jonli. De trekker fram flere av

arbeiderforeningens mest sentrale og betydningsfulle menn, som identifiseres med navn og bilde.

Det påfallende er at mange av dem hadde trekk som kunne passe til den klarsyntes beskrivelser. Dette understrekes tydelig i samtale mellom programleder Tom Strømnaess og lokalhistoriker John Morten Laugsand. Laugsand var også tidligere leder i arbeiderforeningen.»

Omtale av Inge Grav

Michael Winger nevner i sin gjennomgang av Folkets Hus at han registrerer en mann med to korte navn, muligens med A og I i navnet. TV Norge skriver: «I denne forbindelse trekker lokalhistoriker Laugsand fram Inge Grav i samtale med programlederen. Laugsand forteller at Inge Grav var stasjonsmester, varaordfører, aktiv i politikken og en «klok mann som har gjort mye for Støren». Opplysningene illustreres med et bilde av Grav i jernbaneuniform på Støren stasjon.

Etter denne omtalen konkluderes det tydelig at Inge Grav ikke kan være mannen Winger har beskrevet. Winger la vekt på at mannen hadde hund, det hadde ikke Inge Grav. Programmet oppsummeres i tillegg med at vi «ikke har klart å gi kilden til forstyrrelsene et navn».

Kontaktet med klagers far

Redaksjonen tok kontakt med Alf Flåteplass den 7. februar 2018. Gjennom flere kilder ble redaksjonen informert om at Alf Flåteplass var oppnevnt som verge i forbindelse med Inge Gravs sykdom, ettersom Grav ikke hadde noen gjenlevende slektninger.

TV Norge skriver: «I samtalen med Flåteplass ble det redegjort for hvorfor vi ringte og hvilket program vi ringte fra. Flåteplass bidro med informasjon om Arbeiderforeningens lokaler, personer med tilknytning til lokalene, og ikke minst med flere opplysninger om Inge Grav, og om Gravs helse og velferd. Flåteplass syntes imidlertid ikke at mannen den klarsynte beskrev liknet på Inge Grav. Flåteplass ønsket heller ikke at opplysningene han ga oss, skulle brukes i programmet. Dette ønsket valgte vi å ta hensyn til, selv om vi satt igjen med et helt annet inntrykk etter samtalen med Flåteplass. Det var flere trekk ved Grav og Wingers «mann» som sammenfalt, men som vi altså valgte å utelate fra programmet. Det eneste Flåteplass fortalte oss, som også er med i programmet, er at Grav ikke hadde hund. Denne opplysningen vurderte vi at vi kunne gjengi, fordi vi hadde den fra flere kilder.»

Videre: «Personene som er identifiserte i programmet har alle hatt betydningsfulle roller i bygda Støren, og vært sentrale i og rundt Folkets Hus. De blir alle, og ikke minst Inge Grav, utelukkende omtalt i positive ordelag; som betydningsfulle og ansvarsfulle i sitt engasjement for både arbeiderforeningen og lokalsamfunnet.»

Interne retningslinjer og Vær varsom-plakaten

TV Norge skriver at Åndenes Makt reises flere vesentlige eksistensielle spørsmål. «Derfor kan serien også oppfattes som kontroversiell. Av den grunn er vi nøye på å informere nære pårørende og gjenlevende slektninger når avdøde personer identifiseres og omtales.»

Kanalen har også laget egne interne rutiner, «Retningslinjer Åndenes makt 30.10.14.», som er utviklet i samarbeid med produksjonsselskapets og kringkasters redaksjonelle og juridiske personell, og beskriver prosesser og etiske retningslinjer for informasjon og innhenting av samtykke.

Kanalen skriver: «Vi omtaler ikke avdøde personer ved navn eller viser bilder uten samtykke fra de nærmeste i henhold til norsk arverekkefølge, begrenset til barnebarn. Vi gir pårørende innsyn og sitatsjekk fra de delene av programmet som er relevante i slike sammenhenger. Er det tvil om en identifikasjon/omtale av en avdød person, eller omstendigheter rundt personen kan virke belastende på pårørende anonymiseres personen eller beskrivelsene utelates helt. Selv om det kan gå på bekostning av programmets kvalitative form.»

«Inge Grav har ingen direkte etterkommere. Hans verge Alf Flåteplass, som var bror til Gravs avdøde kone Agnes, og ble ikke av redaksjonen oppfattet som nærmeste familie, og ble derfor heller ikke informert ytterligere, utover kontakten som vi hadde i forbindelse med kildeinnhenting. Vi fikk heller ingen indikasjon om det angivelige nære forholdet mellom Inge Grav og hans kones brordatter Kari. Ingen av våre kilder på Støren nevnte dette. Flere av kildene ble igjen kontaktet etter at vi hadde mottatt klagen til PFU, men bare én av fem hadde kjennskap til dette forholdet når de nå ble konfrontert med spørsmålet på nytt.»

Som svar på påståtte brudd på Vær Varsom-plakaten skriver TV Norge.

4.1. «Legg vekt på saklighet og omtanke i innhold og presentasjon»

TV Norge mener den har lagt vekt på saklighet i innhold og presentasjon. «Vi omtaler Inge Grav som en klok mann med stor betydning for lokalmiljøet på Støren, både som varaordfører og aktiv i politikken. Grav blir omtalt i sammenheng med andre betydningsfulle som har hatt sentrale roller i lokalsamfunnet på Støren, Arbeiderforeningen og Folkets Hus. Vi viser omtanke ved å bevisst utelate opplysninger som kan knytte Grav tettere opp mot Wingers beskrivelse, og understreker at Grav ikke samsvarer med mannen Winger sanser i lokalene til Støren Sportsskytterklubb, og hvorfor Grav ikke passer. Inge Grav blir kun omtalt i rosende ordelag i programmet, og hans betydning for lokalsamfunnet på Støren blir fremhevet.»

4.3. «Vis respekt for menneskers egenart og identitet, privatliv, etnisitet, nasjonalitet og livssyn.» [...] Fremhev ikke personlige og private forhold når dette er saken uvedkommende».

Redaksjonen opplever ikke at private eller personlige forhold rundt Inge Grav ble omtalt, utover det som er offentlig kjent. «Vi valgte, som tidligere nevnt, å imøtekomme Flåteplass sitt ønske om at disse opplysningene ble utelatt fra programmet. Vi vil hevde at Inge Grav ble omtalt på en måte som viste ham stor respekt og heder. Med mindre man da anser omtale i programmet Åndenes makt som krenkende på generell basis.»

3.2., første del: «Vær kritisk til valg av kilder og kontroller at opplysninger som gis er korrekte».

Her vises det vises til 14 kilder til informasjon om historien til Arbeiderforeningen og Folkets hus på Støren, samt lokalhistorisk dokumentasjon fra aviser og bygdebøker. «Vi mener å ha gitt et riktig og balansert bilde av omstendighetene rundt virksomheten til Arbeiderforeningen, Folkets hus og personene som ble omtalt i programmet. Riktignok med unntak av en feil i tituleringen av Inge Grav. Han var ikke stasjonsmester, men stasjonsformann. Vi beklager selvfølgelig at Inge Gravs yrkestittel ble feilaktig gjengitt. Men kan ikke helt se at det er en sak for PFU.»

4.6 sier «Ta hensyn til hvordan ulykker og kriminalsaker kan virke på ofre og pårørende. Identifiser ikke omkomne eller savnede personer uten at de nærmeste pårørende er underrettet. Vis hensyn til mennesker i sorg eller ubalanse».

«Redaksjonen opptatt av å vise hensyn til mennesker i sorg og ubalanse, og har gode retningslinjer for dette. Vi er også opptatt av å være varsomme ved omtale av ulykker eller kriminalsaker, og omtaler aldri omstendigheter/egenskaper som kan tenkes å svekke anseelse eller omdømme til en avdød med mindre dette er i samråd med nærmeste pårørende.»

Produksjonens konklusjon

Vi beklager at Kari Flåteplass Bjørklund har opplevd det som krenkende at Inge Grav ble omtalt i programmet fra Folkets Hus på Støren. Vi har snakket mye med mange kilder på Støren, men ble ikke informert om Bjørklund sin nære relasjon til Inge Grav. Hadde vi kjent til dette ville vi ha informert Bjørklund om at Inge Grav ble omtalt i programmet.

Vi mener samtidig at vi ikke er avhengig av Bjørklund sitt samtykke for å omtale Grav i programmet fra Folkets Hus på Støren ettersom 1) Kari Flåteplass ikke er direkte etterkommer av Inge Grav, men datter av hans kones bror, 2) Inge Grav var en offentlig person på Støren og omtalen av ham bygger på allment kjent og tilgjengelig informasjon og 3) Grav er en av flere offentlige personer som blir omtalt i programmet, og som konkluderer med at han ikke passer beskrivelsen til Michael Winger.

Redaksjonen har ved to anledninger beklaget at omtalen av Inge Grav i programmet om Folkets Hus på Støren har medført en belastning for Bjørklund. Vi har også foreslått å redigere om programmet, slik at Inge Grav vil bli anonymisert før eventuelle fremtidige visninger. Produksjonen mener vi har opptrådd i henhold til «Vær varsom-plakaten» og god presseskikk i dette programmet.

Klager kom tilbake med en siste replikk:

«De sier de tok hensyn til min fars ønsker, men likevel går de ut med fullt navn og bilde? Jeg stusser også over at de ringer flere personer fra Gauldal Arbeiderparti på Støren for å høre om jeg hadde et nært forhold til min onkel. Jeg har ikke et nært forhold til alle på Støren, så det har de ingen mulighet til å vite. Det er ufint. Det kunne de spurt min familie om. Det høres ut som de drar i tvil mitt forhold til min onkel.»